

УДК 378.14

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Каричковська С.П., Чучмій І.І.

Уманський національний університет садівництва

У статті розкрито актуальність проблеми професійної підготовки в умовах реформування системи вищої освіти. Одним із актуальних завдань сучасної освіти і науки визначено вивчення іноземної мови. На основі теоретичного аналізу науково-педагогічної літератури розглянуто проблему іншомовної професійної підготовки студентів немовних вищих навчальних закладів. Акцентовано увагу на методиці професійно-орієнтованого навчання іноземної мови: мета, особливості, методичні принципи тощо. Зроблено висновки щодо кінцевої мети навчання іноземної мови у немовному вищому навчальному закладі.

Ключові слова: вищий навчальний заклад, майбутній фахівець, професійна підготовка, іноземна мова.

Постановка проблеми. Впровадження у навчальний процес євроінтеграційних освітніх принципів зумовлює підвищення вимог до професійної підготовки спеціалістів різних галузей. Традиційна спрямованість системи освіти лише на засвоєння знань, яка донедавна була традиційною, уже не відповідає сучасному соціальному замовленню, а потребує підготовки активних, ініціативних і відповідальних особистостей, здатних творчо мислити та ефективно взаємодіяти під час виконання соціальних, виробничих та економічних завдань [1]. Таким чином, сьогодні вища професійна освіта повинна стати тим щаблем професійного та особистісного становлення, що стимулює такі процеси, як самоосвіта, саморозвиток та сприяє формуванню пізнавальних та професійних мотивацій та цінностей [2].

Одним із особливо актуальних завдань сучасної освіти і науки, передусім у світлі динамічних глобалізаційних процесів є вивчення іноземної мови, важливість якого визначається інтенсивністю міжнародних контактів у галузі освіти, науки, техніки, виробництва, масштабністю науково-технічної співпраці та культурних обмінів, що посилюють необхідність знання іноземної мови [3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальні проблеми іншомовної професійної підготовки студентів вищих навчальних закладів досліджували у своїх працях як вітчизняні, так і зарубіжні науковці, зокрема І. Бім, М. Євдокімова,

Н. Кучеренко, І. Лернер, Б. Лапідус, С. Ніколаєва, Ю. Пассов, В. Плахотник, І. Тараненко та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Водночас аналіз наукових праць свідчить, що зазначена проблематика не вичерпує всіх важливих аспектів підготовки майбутніх фахівців, зокрема щодо питання вивчення іноземної мови.

Отже, **метою статті** є теоретичний аналіз наукових підходів дослідників до проблеми вивчення іноземної мови у немовних вищих навчальних закладах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сьогодні у зв'язку з необхідністю оновлення системи освіти в цілому та необхідності по-новому поглянути на процес вивчення іноземної мови зокрема одним із пріоритетних напрямів є професійно-орієнтоване навчання, що передбачає диференційований підхід до реалізації основних цілей та завдань підготовки фахівців [4].

Якісно новий етап розвитку методики професійно-орієнтованого навчання іноземної мови продиктовано сучасним соціальним замовленням: необхідно привести викладання іноземної мови у відповідність із конкретними перспективами професійної діяльності спеціалістів [5]. У методиці навчання англійської мови цей напрям отримав назву ESP (English for Specific Purposes). Метою такого навчання у вищому навчальному закладі є не передача знань і на цій основі формування

професійних умінь, а формування професійно-методичної діяльності, орієнтовною основою якої є інтегроване професійне знання з властивими їм мотиваційно-стимулюючою, аналітико-синтетичною та виконавчою частиною діяльності. Тобто, мова йде про дві категорії – формування та розвиток. Під формуванням розуміють когнітивний аспект (знання, навички, уміння, методичне мислення), під розвитком – емоційно-чуттєвий аспект діяльності (мотиви, інтереси, здібності, професійні якості особистості) [6].

Під час застосування професійно-орієнтованого підходу у процесі вивчення іноземної мови виокремлюють такі особливості:

1) навчання діалогічному мовленню передбачає розвиток умінь вести бесіду та обмінюватись інформацією професійного характеру;

2) кінцева мета навчання монологічному мовленню полягає у формуванні вмінь будувати тексти професійного характеру як з підготовкою, так і без;

3) навчання аудіюванню полягає у формуванні умінь сприймати і розуміти висловлювання співрозмовника іноземною мовою;

4) навчання читанню конкретизується формуванням умінь читати публікації різних стилів, у тому числі й спеціальної літератури;

5) особливістю навчання письму є розвиток комунікативної компетенції, яка виявляється в уміннях реферативного викладу інформації, анування, а також перекладу професійно-спрямованого тексту з іноземної мови на рідну і навпаки [7].

Методичні принципи організації професійно-орієнтованого навчання іноземній мові передбачають: 1) врахування вихідного рівня володіння іноземною мовою; 2) диференційований підхід до реалізації основних цілей та завдань професійно-орієнтованого навчання; 3) взаємозв'язок та взаємообумовленість розвитку комунікативних умінь та професійно-орієнтованих методичних умінь; 4) адекватність процедурних знань умінням; 5) градацію труднощів; 6) опору на практичну професійну діяльність викладача іноземної мови [3, 8].

Мета професійно орієнтованого навчання іноземної мови визначається:

а) у психологічному аспекті – підготовкою студентів до майбутньої роботи перед аудиторією, подоланням психологічної некомпетентності, страху, повільної реакції на дії учнів чи на їх відсутність;

б) у лінгвометодичному – розвитком пошукових навичок необхідного лінгвістичного матеріалу під час вивчення конкретної заданої теми; вибором із безлічі методів і засобів найбільш відповідних меті та завданням навчання певного етапу, набуттям навичок роботи з наочним і роздавальним матеріалами;

в) у комунікативному – формуванням навичок діалогічного і монологічного мовлення підготовленого та спонтанного характеру [9].

Поставлена мета реалізується досягненням практичної, освітньої, пізнавальної, розвивальної та соціокультурної цілей:

– практична: формувати у студентів загальні та професійно орієнтовані комунікативні мовленнєві компетенції (лінгвістичну, соціокультурну і прагматичну) для забезпечення їхнього ефектив-

ного спілкування в академічному та професійному середовищі;

– освітня: формувати у студентів загальні компетенції (декларативні знання, навички та вміння, компетенцію існування та вміння вчитися); сприяти розвитку здібностей до самооцінки та здатності до самостійного навчання, що дозволить студентам продовжувати навчання в академічному і професійному середовищі під час навчання у вищому навчальному закладі, так і після отримання диплома про вищу освіту;

– пізнавальна: залучати студентів до таких академічних видів діяльності, які активізують і далі розвивають увесь спектр їх пізнавальних здібностей;

– розвивальна: допомагати студентам у формуванні загальних компетенцій з метою розвитку їхньої особистісної мотивації (цінностей, ідеалів); зміцнювати впевненість студентів як користувачів мови, а також їх позитивне ставлення до вивчення мови;

– соціокультурна: досягати широкого розуміння важливих і різнопланових міжнародних соціокультурних проблем, для того щоб діяти належним чином у культурному розмаїтті професійних та академічних ситуацій [3, 10].

Специфіка іншомовного професійно орієнтованого навчання у вищих навчальних закладах передбачає:

– використання комунікативного підходу в навчанні іноземної мови;

– застосування провідних видів мовленнєвої діяльності, таких як говоріння, аудіювання, читання та письмо в навчальному процесі в умовах, які створюють максимальне зближення навчального процесу й реальної професійної комунікації іноземною мовою [11].

Як зазначає О. В. Безкорвайна, комунікативна компетентність – це вміння вільно використовувати мову у спілкуванні, тобто передавати й обмінюватися думками в різноманітних ситуаціях у процесі взаємодії з іншими учасниками, правильно використовувати систему мовленнєвих норм та вибирати комунікативну поведінку, адекватну автентичній ситуації спілкування [12].

Комунікативна змістова лінія спирається на мовленнєву діяльність, вироблення умінь аудіювання, читання, говоріння та письма.

Аудіювання – це розуміння усного мовлення. У свою чергу аудіювання тісно пов'язане з говорінням. Аудіювання та говоріння – це дві сторони усного мовлення.

Говоріння передбачає оволодіння уміннями та навичками діалогічного та монологічного мовлення.

Монологічне мовлення спрямовується на співрозмовника чи аудиторію та передбачає висловлювання однієї особи, тоді як діалогічне мовлення покликане формувати комунікативну компетентність особистості через діалог.

Письмо як один з видів мовленнєвої діяльності передбачає написання робіт різного характеру.

Усі ці види мовленнєвої діяльності рівноцінні та важливі [12].

Так як іноземна мова наближує ситуацію навчального процесу до реальних умов, що породжує потребу в знаннях, їх практичному застосуванні й забезпечує персональну зацікавленість, перехід від пізнавальної мотивації до

професійної, тобто ті студенти, котрі хочуть бути професіоналами у своїй галузі, постійно читають публікації зі своєї тематики, розширюють словниковий запас, що дасть їм змогу легко підтримувати спілкування з іноземними партнерами, колегами. Необхідність вивчати іноземну мову як інструмент у діалозі різних культур спонукає майбутніх фахівців переосмислювати цілі навчання й шукати дієві засоби їх досягнення [13].

Іншомовна комунікативна компетентність є інтегральною характеристикою професійної діяльності фахівця і забезпечує компетентне професійне спілкування мовою в умовах міжнародної комунікації. Оволодіння іншомовною компетентністю передбачає сформованість комунікативних умінь у чотирьох основних видах мовленнєвої діяльності (говоріння, аудіювання, читання, письмо), наявність мовних знань (фонетичних, граматичних, лексичних) та навичок оперування ними. Вагому роль у формуванні іншомовної комунікативної компетентності мають комунікативні методики вивчення іноземної мови. У навчальному процесі велика увага приділяється інноваційним технологіям навчання, активним та інтерактивним методам. Інтерактивне навчання дозволяє різко збільшити відсоток засвоєння матеріалу, оскільки впливає не лише на свідомість студентів, а й на його почуття, волю. З метою формування комунікативної компетентності сту-

дентів доречно проводити дискусії, створювати проблемні ситуації, проводити письмові роботи у формі есе, використовувати метод «мозковий шторм» (brain storm), обмін думками (think-pair-share), парні інтерв'ю (pair interviews), ситуативне мовлення (імітаційні та рольові ігри), читання зигзагом (jigsaw reading) [14].

Однак, випускники немовного ВНЗ не завжди здатні брати участь у міжкультурному спілкуванні. Основними причинами цього є те, що вивчення іноземної мови у немовному ВНЗ здійснюється здебільшого на I-II курсах і до кінця навчання студенти втрачають набутий знання та вміння. Тому майже не створюється ніяких передумов для формування іншомовних мовленнєвих умінь, які дозволяють здійснювати ділові та культурні контакти з іноземними партнерами та реалізувати у повній мірі пізнавальну та професійну діяльність [7].

Висновки з даного дослідження і перспективи. Отже, кінцева мета навчання іноземної мови у немовному ВНЗ повинна відповідати баченням студентів їх майбутньої професійної діяльності, що у свою чергу передбачає здійснення навчання на такому рівні, який стимулюватиме потребу у вивченні іноземної мови (умотивованість діяльності) та забезпечить можливість практичного застосування набутих умінь та навичок у майбутній професійній діяльності.

Список літератури:

1. Бабинець М. М. Європейське мовне портфоліо як новітній метод у викладанні іноземних мов / М. М. Бабинець // Міжнародний досвід у викладанні іноземних мов: тези доповідей. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2015. – С. 6-8.
2. Извольская Алена Александровна Диалогизация процесса изучения педагогических дисциплин на первом курсе как средство адаптации студентов к обучению в педагогическом вузе «Молодой учёный». № 11(58). Ноябрь, 2013 г. С. 597-601.
3. Підготовка майбутніх вчителів англійської мови в Університетах України і Польщі (порівняльний аналіз): автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / Світлана Петрівна Каричковська. – Київ: Б.в., 2011. – 20 с. – На укр. яз.
4. Мурадова Н. Т. Обучение профессионально-ориентированному общению на иностранном языке студентов неязыковых вузов [Электронный ресурс] / Н. Т. Мурадова, С. А. Эрданова // Молодой ученый. – 2013. – № 11. – С. 822-824. – Режим доступа: <http://www.moluch.ru/archive/58/8073/>
5. Бородіна Г. І. Комунікативні завдання на базі професійно-орієнтованого тексту при навчанні ESP / Г. І. Бородіна, А. М. Спевак // Викладання мов у вищ. навч. закл. освіти на сучас. етапі. Міжпредмет. зв'язки. – 2009. – Вип. 14. – С. 40-45.
6. Хмельковська С. В. Формування творчого потенціалу майбутніх учителів іноземних мов на практичних заняттях з розвитку лексичних навичок засобами професійно-спрямованого навчання / С. В. Хмельковська // Вісник ХНУ ім. В. Н. Каразіна. – Харків, 2008. – С. 111-116.
7. Ілона Бойчевська Особливості вивчення іноземної мови у немовних вищих навчальних закладах України / Бойчевська Ілона // Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. Вип. 1 / Уман. держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини; [голов. ред.: Мартинюк М. Т.; чл. ред. ради: Безлюдний О. І. та ін.; чл. редкол.: Авраменко О. Б. та ін.]. – Умань: Жовтий О. О., 2015. – С. 45-51. – Режим доступу: http://library.udpu.org.ua/library_files/zbirnik_nauk_praz/2015/1/6.pdf
8. Гайдукова Л. В. Система вправ для формування професійно орієнтованої компетенції в діалогічному мовленні у майбутніх учителів англійської мови / Л. В. Гайдукова // Іноземні мови. – 2007. – № 4. – С. 26-33.
9. Шкваріна Т. М. Дидактичні засади програми профільно-орієнтованого курсу іноземної мови для підготовки вчителів до навчання дошкільників іноземної мови / Т. М. Шкваріна // 36. наук. пр. Уман. держ. пед. ун-ту ім. Павла Тичини. – Умань: ПП Жовтий О. О., 2009. – Ч. 2. – 360 с. – С. 354-360.
10. Гембарук А. С. Дидактичне моделювання змісту навчання іноземної мови як загальноосвітнього предмета для педагогічних навчальних закладів I-II рівнів акредитації: дис... канд. пед. наук: 13.00.09 / А. С. Гембарук. – К., 2005. – 178 с.
11. Сура Н. А. Навчання студентів університету професійно орієнтованого спілкування іноземною мовою: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / Н. А. Сура. – Луганськ, 2005. – 20 с.
12. Безкоровайна О. В. Актуальні аспекти комунікативної компетенції студентів ВНЗ / О. В. Безкоровайна, Л. В. Мороз // Наукові записки [Національного університету «Острозька академія»]. Сер.: Філологічна. – 2012. – Вип. 25. – С. 142-145. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2012_25_50
13. Богатирьова К. В. Основні засади комунікативного підходу у вивченні іноземної мови / К. В. Богатирьова // Міжнародний досвід у викладанні іноземних мов: тези доповідей. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2015. – С. 13.
14. Рудешко Є. В. Іншомовна комунікативна компетентність студентів як передумова їх професійного розвитку / Є. В. Рудешко, Г. П. Іваненко // Міжнародний досвід у викладанні іноземних мов: тези доповідей. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2015. – С. 48-50.

Каричковская С.П., Чучмий И.И.

Уманский национальный университет садоводства

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩЕГО СПЕЦИАЛИСТА В ВЫСШЕМ УЧЕБНОМ ЗАВЕДЕНИИ

Аннотация

В статье раскрыта актуальность проблемы профессиональной подготовки в условиях реформирования системы высшего образования. Одним из актуальных задач современного образования и науки определено изучения иностранного языка. На основе теоретического анализа научно-педагогической литературы рассмотрена проблема иноязычной профессиональной подготовки студентов неязыковых ВУЗов. Акцентировано внимание на методике профессионально-ориентированного обучения иностранному языку: цель, особенности, методические принципы и т.д. Сделаны выводы относительно конечной цели обучения иностранному языку в неязыковом ВУЗе.

Ключевые слова: высшее учебное заведение, будущий специалист, профессиональная подготовка, иностранный язык.

Karychkovska S.P., Chuchmii I.I.

Uman National University of Horticulture

THEORETICAL ASPECTS OF PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE SPECIALIST IN HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENT

Summary

In the article the problem of professional training under the conditions of reforming the system of higher education is considered. Learning a foreign language was defined one of the urgent tasks of modern education and science. On basis of theoretical analysis of scientific and educational literature the problem of foreign-language professional student training of nonlinguistic higher educational establishments is analysed. The emphasis is placed on methodology for professionally oriented training of foreign language such as purpose, features, methodological principles etc. The conclusions about the ultimate goal of learning a foreign language in non-linguistic universities were drawn.

Keywords: higher educational establishment, future specialist, professional training, foreign language.